

DOBRODRUŽSTVO

sa nikdy nekončí

Konečne sú tu – autori, ktorí umožnili vstup do fantasy svetov tisíciam čitateľov. Držíte v ruke knihu literárnych tvorcov príbehov a zázrakov. Rozprávanie však bude tentoraz o nich samotných.

Aké úskalia museli prekonať pri neľahkom putovaní za čitateľmi? Ako sa pozerajú na toto ťaženie dnes, keď sú ich mená známe nielen v krajine pod Tatrami? Dokráčali by do cieľa bez pomoci ďalších osobností neodmysliteľne patriacich do literárneho sveta fantastiky – vydavateľov, redaktorov, prekladateľov, výtvarníkov, grafikov či recenzentov? A čo by si počali bez svojich fanúšikov, ktorým predostreli vábivú perspektívu dimenzií ležiacich na pomedzí reality a neskutočna?

Cítil som, že tieto otázky musia byť položené, a tak som vyrazil na cestu. Fantasy je kráľovskou disciplínou fantastickej literatúry, preto nepovažujem za náhodu, že ma hľadanie zaviedlo práve do imponujúcej cisárskej pevnosti, dvoch kráľovských miest a napokon aj do korunovačnej metropoly na brehu veľkej rieky. Misiu trvajúcu od leta 2022 do jari 2023 sme absolvovali spoločne s Branislavom Čičalom, ktorý zabezpečil technickú stránku našej reportárskej výpravy. Postupne sme navštívili Ondreja Trepáča

v Nových Zámkoch, Juraja Červenáka v Banskej Štiavnici, Alexandru Pavelkovú vo Zvolene a Daniela Šmihulu v Bratislave. Lívia Hlavačková a Katarína Soyka zase zavítali do starobylého mesta soli na Jantárovej ceste – do Žiliny. Tieto stretnutia boli nevšednými udalosťami – verím, že pre všetkých zúčastnených rovnako. Spojenie príjemného s užitočným viedlo k záznamu rozhovorov, ktoré sa napokon dostávajú do rúk čitateľov v podobe knihy, hoci neboli napísané perom z gryfa. Vo forme pozvánky na ďalšiu cestu za dobrodružstvami, ktoré čakajú za prahom každodennosti.

„Či dobrodružstvo naozaj nikdy nekončí?“ pýtame sa spolu s Tolkienovým najznámejším hrdinom, aby sa nám vzápätí dostalo príznačnej odpovede: „Asi nie. Nieкто ďalší musí vždy pokračovať.“

Vitam vás teda na ceste a spoločne pokračujme.

Miloš Jesenský

“

**Musím sa priznať,
že Tolkien ma kedysi zúfalo nebavil.**

**Mám rád fantastickú literatúru,
ktorá nie je príliš magická.**

”

Juraj ČERVENÁK

Juraj, všetko sa niekde začína a písanie sa spravidla začína čítaním. Preto ma zaujíma, kedy si sa prvýkrát zoznámil so žánrom fantasy.

Môj prvý kontakt s fantasy neprebehol cez literatúru, ale prostredníctvom filmu. Do tohto žánru som sa zamiloval vďaka snímkam z osemdesiatych rokov, pretože knižná fantastika u nás za socializmu z ideologických dôvodov nevychádzala. Papatášom zrejme pripadala spiatočnícka. Okrem Hobita nebolo nič z klasičky dostupné, dokonca ani Pán prsteňov. Fantasy sme v tej dobe objavovali cez filmy ako Súboj titanov, Excalibur, Nekonečný príbeh či Barbar Conan. No aj tie sa k nám dostávali iba sporadicky. Niektoré premietali v kinách, iné sa pašovali len na videokazetách s jednohlasným prekladom. Takto som videl napríklad Pána šeliem či Conana Ničiteľa. Práve vďaka týmto počynom som sa dozvedel, že tento žáner vôbec existuje. Okamžite ma to oslovilo, lebo som vtedy čítal všetky možné historické a dobrodružné romány, trebárs knihy z dnes už legendárnej edície Stopy, ale aj knihy o mýtoch od Petišku či Zamarovského. Koncom osemdesiatych rokov, keď sa opona konečne zdvihla, som natrafil na prvé conanovky, ktoré vydával Egon Čierny v klube Julesa Verna ako samizdaty.

A vydavateľstvo Zlatý kôň...

Áno, tak som sa dostal aj k prvým fantasy poviedkam. Špeciálne ku Conanovi od Roberta E. Howarda, ktorý obsahoval aj čosi z wester-nového dobrodružstva. Nebolo to len o šermovačkách v pseudo-historickom prostredí. Conanovské príbehy v mnohom pripomínali indiánky z pohraničia, ibaže s Piktami namiesto Irokézov. Winnetouovky a westerny dodnes milujem, takže ma to vtedy veľmi nad-chlo. Môj prvý kontakt s písanou fantasy bol najmä cez Howarda a musím sa priznať, že Tolkiena som vtedy nedokázal dočítať.¹

Čitatelia sa možno budú čudovať, ale ja ťa úplne chápem.

Jednoducho som vtedy „žral“ hrdinskú fantasy, navyše vďaka Ho-wardovi, Leiberovi či „Sapkáčovi“ v poviedkovej forme, kde musí byť text dynamický, hutný a nezdržiava sa opismi každého stromu či balvanu pri ceste. Tolkien bol pre mňa rozvláchny, pritom on je v porovnaní s inými autormi v skutočnosti celkom úderný. V 90. ro-koch som skúšal všetky možné slávne fantasy ságy, no žiadnu som nedočítal. Dodnes mám poličku plnú prvých dielov - Williamsov Trón z dračích kostí, Martinovu Hru o tróny, Jordanovo Koleso času, Brooksovu Shannaru, Feistovu Trhlinovú vojnu, Dragonlance, Warhammera a kopu ďalších. Pri žiadnej som sa nedostal cez prvý

1 Skôr ako sa čitatelia od prekvapenia znovu nadýchnu, radšej rýchlo po-znamenajme, že nedávno vyšla v slovenčine pod charakteristickým ná-zvom *Ako hovoriť o knihách*, ktoré sme nečítali (Monkel, 2022) skvelá kniha francúzskeho literárneho vedca Pierra Bayarda. Ten okrem iného vyvracia mýtus, že pokiaľ chceme o nejakej knihe zasvätené hovoriť, mu-síme si ju aj prečítať. Profesor Bayard z vlastnej skúsenosti obhajuje názor, že je možné debatovať o knihe, ktorú sme nečítali, a to najmä s niekým, kto ju takisto nečítal. Toto sa napokon týka aj autora tejto knihy rozhovo-rov, ktorý napriek tomu, že vlastní kompletne dielo J.R.R. Tolkiena, v sku-točnosti čítal iba jeho *Silmarillion*, a aj to ešte v raných deväťdesiatych rokoch ako samizdat. Napokon, čo by ste mohli očakávať od človeka, kto-rého viac ako filmový Pán prsteňov dodnes nadchýna Princezná Fanta-ghiro?

diel, nedokázalo si ma to udržať. Spomínam si, že jediná fantasy séria, ktorú som dočítal, bola trilógia Elenium od Davida Eddingsa. A Zaklínač, samozrejme. U Tolkiena ma to celý život mrzelo, lebo je to najväčšia klasika, a neskonale milujem filmy (Návrat kráľa som len v kine videl sedemkrát, v jeden deň dvakrát za sebou). Tak som si v zime 2022/2023 dal výzvu, že toho Pána prsteňov prečítam. Urobil som to a ohromne sa mi to páčilo. Dokonca aj tie opisy, najmä keď už stromy vystriedali skaly, bahno a dym. Bol to výživný black-metal – ocitol som sa s Frodom, Samom a pánom profesorom v zákopoch 1. svetovej vojny a bol to jeden z najsilnejších čitateľských zážitkov v mojom živote.

Ked' sme už spomenuli Winnetoua a obľúbené čítanie nášho detstva, čo hovoríš na terajší humbug okolo kníh a filmov s legendárnym apačským náčelníkom?

Priznám sa, že som celkom presne nezachytil, o čo vlastne ide. Ale podľa toho, ako súčasná spoločnosť vníma podobné veci, dokážem si živo predstaviť, že niekto označil winnetouovky za rasistické. Statočný biely brat učí červených bratov civilizovanému správaniu a spievaniu kresťanských chorálov. Hlasno sa tomu smejem, to je celé.

Spomenul si, že prvým kontaktom s fantasy bola pre teba filmová podoba tohto žánru, až potom nasledovala tá literárna. Teraz sa spýtam na tvoj vlastný fantasy debut a pokojne môžeš siahnuť až do detstva.

Ja som začal písať asi hneď po tom, ako som sa to naučil. Ako desaťročný som vydával vlastný časopis v náklade jeden kus, naklepaný na písacom stroji. Tie časy si aj ty určite pamätáš – najskôr rukou do linajkového zošita a potom načisto strojopisom. Podobne som si vydával aj tento časopis. Vychádzal tam „román na pokračovanie“, v skutočnosti rozsahom skôr poviedka. K tomu vždy nejaký komiks, vtipy, správy z filmového sveta...

Všetko si aj sám ilustroval?

Jasné, všetko svojpomocne. Hlavne komiks nemohol chýbať. Urobil som celý Stratený svet od Arthura Conana Doylea. Keby som sa posnažil, ešte by som ho našiel v šuplíku. Boli tam však rôzne žánre. Mal som napríklad príbehy o samurajoch, kovbojky, sci-fi, nejaké to pirátske dobrodružstvo, proste chlapčenská klasika.

Vedel by si to časovo aspoň približne zaradiť?

To bol asi rok 1984, takže som mal desať. Už vtedy som veľa písal a kreslil. Pôvodne som chcel byť predovšetkým komiksový tvorca. Doteraz ma trochu mrzí, že som sa tomu nevenoval, ale čo narobíš, vyvinulo sa to inak.

Venuješ sa aj naďalej kresleniu?

Teraz už kreslím veľmi málo, ale predtým som sa tomu venoval naozaj intenzívne. Robil som dokonca ilustrácie do časopisu Fantázia. Plus nejaké komiksy, ktoré aj sem-tam vyšli, napríklad v Bublinkách². Čo sa týka skutočného debutu, mal som devätnásť rokov, keď mi vyšla prvá knižka. Útly paperback, rozsah približne sto normostrán. Vznikla tak, že som poslal poviedku do súťaže O najlepšiu fantasy, ktorú organizoval Klub Julesa Verna a košický klub 451°F, teda Egon Čierny a Martin Schuster, ktorí dnes už, žiaľ, nie sú medzi nami. Moja poviedka sa v súťaži neumiestnila, ale zakrátko ma kontaktoval istý Arthur Lattenberg. Predstavil sa ako veľký fanúšik žánru. Na Morave práve vtedy rozbiehal malé vydavateľstvo, kde chcel vydávať českých a slovenských autorov. Povedal mi, že aj

2 Slovenský komiksový časopis Bublinky vychádzal v rokoch 1990 - 1992 a jeho šéfredaktorom bol výtvarník a karikaturista František Mráz (1953 - 2023).